

εἶνε σπουδαιότερα παρ' ὅσον νομίζεται, καὶ τὸ αἶμα ἐργάζεται κάκιστα, ὅταν δὲν ᾔνε κόκκινον.

Ἰδοῦ, κυρία μου, ἐτελειώσαμεν τὴν ἱστορίαν μας· καὶ ἐγὼ μὲν εἶμι κατευχαριστημένος, διότι ἐλπίζω, ὅτι κἀτι τι σ' ἐδίδαξα, καὶ ὅτι ἡ διδασχὴ μου αὐτῇ ὄχι μόνον δὲν σὲ ἐκούρασεν, ἀλλὰ καὶ σοῦ ἐχρησίμεισε καὶ θὰ σοῦ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ μέλλον πολὺ.

Σὺ δὲ . . . εἶσαι εὐχαριστημένη; Καὶ τοῦτο τὸ ἐλπίζω, διότι οἱ γράφοντες, βλέπεις, αὐτὸ ἔχουσιν ὡς γλυκυτέραν των ἀμοιβὴν, καὶ δι' αὐτὸ τὴν φαντάζονται πάντοτε, καὶ ὅταν ἀκόμη τοὺς λείπει.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ

Ἐράνισμα.

Συνήχεια καὶ τέλος: ἰδί σελ. 371.

Τῷ 1858 ὁ μέγας ἡμῶν ὁδοιπóρος καὶ ἐρευνητὴς Λιβιγκστὼν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ζαμπέση παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τῶν τέκνων, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρόλου καὶ τοῦ διδάκτορος Κίρκ. Κύριος σκοπὸς τῆς νέας ταύτης ἐκδρομῆς, δι' ἣν ὤρισεν ἐξ ἔτη, ἦτο ν' ἀνερευνήσῃ τὸν ῥοῦν τοῦ Ζαμπέση καὶ τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὴν ἀριστερὰν τούτου ὄχθην ποταμίων. Ἀνέβη τὸν ποταμὸν δι' ἀτμοκινήτου καὶ ἐπανεῦρεν ἐν Τετὲ τοὺς Μακοθλός, τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ συνοδοιπóρους, οἵτινες μικρὸν ἐδέησε ν' ἀποθάνωσιν ὑπὸ χαρᾶς ἰδόντες τὸν Λιβιγκστῶνα. Ἠθέλησαν νὰ ῤιφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλὰ τὴν διάχυσιν ταύτην τῆς χαρᾶς ἀνέστειλε φόβος ἐξ ἄλλοκότου σκέψεως προσελθόν, ὅπως μὴ, ὡς εἶπον, φθειρῶσι τὰ καινουργῆ αὐτοῦ ἐνδύματα.

Κατὰ τὴν διάβασιν του ἐχαιρέτισεν ἐκ νέου τοὺς καταράκτας τῆς Βικτωρίας· ὅταν δ' ἐπανῆλθεν εἰς Λινιαντὴν ἔτυχε τῆς αὐτῆς οἴας καὶ πρότερον φιλόφρονος δεξιῶσεως παρὰ τῷ πτωχῷ μαύρῳ μονάρχῃ, ἀσθενοῦντι τότε ὑπὸ λέπρας. Εἰσελθὼν εἰς ἓνα τῶν θραχιόνων τοῦ Ζαμπέση, τὸν Χιρέ, παρετήρησε διαβαίνων λαοὺς πρωτοτύπων καὶ ποικίλων ἡθῶν. Πολλοὶ τῶν ἐγχωρίων ἦσαν κεκοσμημένοι μέχρι μανίας· ἔφερον δακτυλίους εἰς ὄλους τοὺς δακτύλους, κρίκους ὀρειχαλκίνοους, ἢ σιδηροῦς ἢ χαλκίνοους εἰς τὰς κνήμας· αἱ γυναῖκες ἔφερον ἐπὶ τοῦ ἄνω χεῖλους κρίκον ὀνομαζόμενον *πε.λε.λε.*, διαμέτρου πέντε ἑκατοτοστών. Πορευόμενοι πρὸς τὴν λίμνην Νυασά τοστών νὰ διέλθωσι χώρας, αἵτινες εἶχον ὑποστῆ τὴν σκληρότητα τῶν ἐνοικιαστῶν Πορτογάλλων, διὸ οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων ὑπολαμβάνοντες αὐτοὺς δουλεπόρους, παρεσκευάζοντο πρὸς ἐχθρικὴν ὑποδοχὴν. Ἀνά πᾶν βῆμα ὁ Λιβιγκστὼν ἠναγκάζετο νὰ ἔρχεται εἰς λόγους καὶ

νὰ διασκεδάζῃ τὴν δυσπιστίαν αὐτῶν, μεθ' ἧ οὐ τοὶ ἐδεικνύοντο φιλόφρονες καὶ φιλόξενοι. Οἱ περιηγηταὶ εὔρον εἰς τὰς φυλάς ταύτας διανοητικὴν τινὰ ἀνάπτυξιν, καθόλου ὅμως εἶπεν ἀμάθειαν, δεισιδαιμονίαν καὶ κτηνώδη δουλείαν ἐπιπολάζουσιν. Οἱ λαοὶ οὗτοι πιστεύουσιν ἔτι εἰς τὴν θεῖαν καταγωγὴν τῶν ἀρχηγῶν των, οἵτινες ὅμως τὴν πίστιν ταύτην ἀσπλάγχχνος ἐμεταλλεύονται. Ἀρχοντίσκος τις εὐτελής ὑπερέχων τῶν λοιπῶν ἐπὶ ἀνοήτῳ ὑπερηφανεῖα ἐκήρυττεν ἑαυτὸν οὐ μόνον ἀντιπρόσωπον τῆς θεότητος, ἀλλὰ καὶ ἐνσάρκωσιν αὐτῆς· διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν, ἐνόμισεν ὅτι ἐγένετο θεός, οἱ δὲ ὑπήκοοί του οὐδ' ἐπὶ σιγμὴν διημφισβήτησαν τὴν ιδιότητα ταύτην. Ἐλεγε πρὸς αὐτοὺς: Δύνασθε νὰ λουσθῆτε ἀφόβως εἰς τὸν Χιρέ· οἱ κροκοδείλοι δὲν θὰ σᾶς βλάψωσιν· ὁ δὲ λαὸς ἐπίστευε καὶ ἐν πλήρει πεποιθήσει ἐροίπτετο εἰς τὸν ποταμὸν.

Ἐν τούτοις ὄλαι αἱ φυλαὶ δὲν δεικνύουσι τὴν τυφλὴν αὐτὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς· οὐχὶ σπανίως ἀκούει τις ὁμιλίαι περὶ αὐτῶν ἠκιστα εὐπρεπεῖς, οἷον:

— Εἰς τί χρησιμεύουσιν οἱ ἀρχηγοί;

— Δυνάμεθα νὰ κυβερνηθῶμεν μόνοι.

— Δὲν κάμνει ἄλλο ὁ ἀρχηγός μας παρὰ νὰ τρώγῃ, ἐνῷ ἡμεῖς ἐργαζόμενοι πεινώμεν.

Ἄλλ' αἱ ἀποδοκιμασίαι αὐταὶ μένουσι μέχρι λόγων. Πιθανὸν εἶναι αἱ μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν σχέσεις νὰ μεταδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις παρ' αὐτοῖς ὁμολογοῦμεν ὅτι θὰ ἔχῃ νόμιμον θάσιν.

Αἱ χῶραι αὐταὶ τῆς Ἀφρικῆς καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ, ἀς ἐπισκέψῃ πρότερον ὁ Λιβιγκστὼν, ἔχουσιν ἀφθονίαν παντὸς εἶδους ζῶων. Αἱ περὶ τὰς μεγάλας λίμνας παντὸς ἐίδους εἶναι πλήρεις ὑδροβίων πτηνῶν παντὸς εἶδους, ἅτινα ἐθορυβοῦντο καὶ διεσκορπιζόντο ἔντρομα κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀτμοπλοίου.

Ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὴν λίμνην Χιροά, οὐ μακρὰν ἀπέχουσαν τῆς λίμνης Νυασά πρὸς ἀνατολάς, σφοδρὰ τρικυμία ἐπὶ πολλὰς ὥρας διαρκέσασα ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς προφανῆ κίνδυνον, ἐξ οὗ μόλις μετὰ πολὺν ἀγῶνα ἐσώθησαν καὶ ἐξῆλθον ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ξηράν. Οὐδὲν μέρος τῆς Ἀφρικῆς εἶναι πολυανθρωπότερον τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Νυασά. Οἱ περὶ ταύτην κάτοικοι ἔβλεπον μετὰ πολλῆς περιεργείας, ὡς καινοφανές τι, τὸ ἀτμόπλοιον διερχόμενον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ Χιραμπούς, οὕτω καλοῦντες τοὺς Εὐρωπαίους, ὅπερ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν σημαίνει ἄγρια ζῶα! Μεγίστην ἠσθάνοντο τέρψιν βλέποντες τοὺς περιηγητὰς τρώγοντας. Ἐσχημάτιζον ἐκάστοτε περὶ τὴν τράπεζαν αὐτῶν κῆλον μέγαν, στεφανούμενον ὑπὸ μαύρων κεφαλῶν, καὶ διὰ διαφόρων χειρονομιῶν, φωνῶν καὶ θορυβωδῶν γελώτων ἐξεδήλουν τὴν ἐκπληξιν αὐτῶν διὰ τὸ

περίεργον τοῦ θεάματος. Ὁ Λιβιγιστῶν καθόλου εὐχαρίστως διετέθη ἐκ τῆς φιλοξενίας τῶν ἐγγχωρίων, οἵτινες ἤρχοντο καταθέτοντες εἰς τοὺς πόδας του τὴν ἀλιείαν των. Ἄπαξ μόνον οἱ περιγηγῆται ἡμῶν ἀπεγυμνώθησαν παρά τινι λιμένι συχναζομένῳ ὑπὸ δουλεμπόρων.

Ὁ Λιβιγιστῶν ἀφικόμενος εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς του ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1864 καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν Ζαμπέσην καὶ τοὺς εἰς τὸν αὐτὸν ἐκβάλλοντας, καθὼς καὶ τὰς ἀνακαλύψεις τῶν λιμνῶν Χιροᾶ καὶ Νυασᾶ.

Ἄλλ' ὁ γενναῖος ἡμῶν περιγηγῆτης ἀντὶ πολ-
λοῦ ἐξηγόρασε τὰς ἐπιστημονικὰς κατακτήσεις·
διότι πλὴν ἄλλων ἐκ τῆς συνοδίας, ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ Κάρολος καὶ ἡ γυνὴ του, αὐτὴ ἡ ἀφωσιω-
μένη αὐτῷ καὶ συναντιλήπτω τῶν πόνων αὐτοῦ
καὶ μόχθων, ἡ σύντροφος τῶν ἐπιχειρήσεών του,
ἀπέθανον, θύματα τοῦ νοσηροῦ κλίματος γενό-
μενοι. Ἡ γενναία ὅμως ψυχὴ τοῦ Λιβιγιστῶνος
καίπερ τοσοῦτον σκληρῶς πληγεῖσα δὲν κατε-
βλήθη ποσῶς ὑπὸ τῶν λυπηρῶν τούτων δοκι-
μασιῶν. Τῷ 1865 ἀνεχώρησεν αὐθις εἰς Ἀφρι-
κὴν, σκοπὸν προτιθέμενος ἤδη νὰ συστήσῃ εἰς
τὰ παράλια τῆς Νυασᾶ σταθμὸν ἰεραποστόλων
καὶ ἐντίμων ἐμπόρων· πλὴν δὲ τούτου ν' ἀνα-
ζητήσῃ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς τὰς χώρας,
αἷ ἐπισκέφθησαν ἤδη πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι περιώ-
νυμοι περιγηγῆται καὶ ἀνακαλύψῃ τὰς πηγὰς τοῦ
Νεῖλου, αἷ ὑπελάμβανεν οὕσας πρὸς μεσημ-
βρίαν τῆς λίμνης Ταγκανίκα.

Κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἐκδρομὴν τοῦ Λι-
βιγιστῶνος ἀπώλεσαν ἐν Εὐρώπῃ τὰ ἔχνη τῆς
πορείας του· φήμῃ δὲ ἀπαισία διεδόθη ὅτι ὁ πε-
ριώνυμος ὁδοιπόρος καὶ τινες τῶν συνοδιτῶν αὐ-
τοῦ ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῶν Μαζιτῶν, τῶν οἰ-
κούντων πρὸς ἀνατολὰς τῆς λίμνης Νυασᾶ. Αἱ
περιστάσεις αἱ συνοδεύουσαι τὴν φήμην ταύτην
ἦσαν τοιαῦται, ὥστε πᾶσα ἀμφιβολία ἀπε-
κλείετο.

Ὁ διδάκτωρ Κίρκ, πρόξενος ἐν τῇ νήσῳ Ζαν-
ζιμπάρ, ἀπέστειλε πρὸς ἀνέυρεσιν τοῦ Λιβιγιστῶ-
νος ἀνθρώπους καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ
συνέλεξεν ἐνδείξεις τινὰς περὶ τῆς ὑπάρξεώς του,
αἷ ἐπεβεβαίωσεν ἐπιστολῇ τοῦ Λιβιγιστῶνος,
ἐξ ἧς ἔμαθον ὅτι ἔζη καὶ ὅτι διέτρεχε τὰς χώ-
ρας τῶν Μεγάλων Λιμνῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐ-
θις ἐστερήθησαν εἰδήσεων περὶ αὐτοῦ. Ἡ Ἀγ-
γλία ἀνήσυχος διὰ τὴν μακρὰν σιωπὴν τοῦ με-
γάλου αὐτῆς ἀνδρὸς παρεσκεύασε συνοδίαν πρὸς
ἀνέυρεσιν του, ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος Στάνλεϋ, ἀφηγητῆς
τῆς ἐφημερίδος ὁ Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης,
προηγῆθη τῶν Ἀγγλων.

Ἀφηγούμεθα ἐνταῦθα διὰ βραχέων πῶς ὁ
Στάνλεϋ ἀνέυρε τὸν Λιβιγιστῶνα.

Γινώσκουσι δὲ οἱ ἀναγνώσται τῆς Ἑστίας, ἐξ
ὧσων ἀνέγνωσαν ἐν ἀριθμ. 12, σελ. 181, τὴν

ἱστορίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, τῆς γενομέ-
νης δαπάνῃ τῆς διευθύνσεως τῆς ἐφημερίδος ὁ
Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ ἦτο ἐξ ἐκείνων, οὓς
μόνον ὁ θάνατος καλύει ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν
σκοπῶν των. Ὅταν προσεκλήθη εἰς Παρισίους
ἐκ Μαδρίτης καὶ ἀνηγγέλθη αὐτῷ νὰ πορευθῆ
εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγιστῶνος, δὲν ἠρνήθη
πρὸ τῆς δυσχερείας τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἀπλῶς παρε-
τήρησεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος ὅτι
τοιαῦτη ἐπιχειρήσις εἶναι εἰς ἄκρον δαπανηρά.
Ὅταν ὅμως ὁ διευθυντῆς Βεννὲτ ἔδωκεν αὐτῷ
αὐθωρεὶ χρήματα καὶ διέγραψε τὸ ὁδοιπορικόν,
ὁ Στάνλεϋ ἀνεχώρησε τὴν ἐπιούσαν εἰς Αἴγυ-
πτον. Ἐκεῖ φθάσας ἀνέβη τὸν Νεῖλον μέχρι τῶν
καταρακτῶν, παρέστη εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώ-
ρυχος τοῦ Σουεζ, ἐπορεύθη εἰς Ἱεροσόλυμα, Κων-
σταντινούπολιν, ἐπεσκέφθη τὰ πεδία τῶν μα-
κρῶν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, εἶτα δὲ, διὰ τῆς
Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Περγασίας πορευθεὶς, ἀπεβίβα-
σθη εἰς Βασόραν διὰ τὰς Ἰνδίας, ὅπου ἀφικετο
μηνὶ Αὐγούστῳ 1870. Τῇ 21 Ὀκτωβρίου κατέ-
λιπε τὴν Βομβάην, τῇ δὲ 8 Ἰανουαρίου 1871 κατέ-
πλευσεν εἰς τὴν νῆσον Ζανζιμπάρ. Ἐν ταύτῃ,
ἔνθα ὑπάρχει μία τῶν μεγαλειτέρων ἀγορῶν τῆς
Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἐζήτησεν εἰδήσεις περὶ
τοῦ Λιβιγιστῶνος· πᾶν ὅ,τι ἔμαθε θὰ ἦτο λίαν
ἀποθαρρυντικόν διὰ πάντα ἄλλον, οὐχὶ ὅμως
δι' αὐτόν. Ἐνταῦθα προητοίμασε τὴν συνοδίαν
αὐτοῦ, ἠγόρασεν ἐμπορεύματα, ὅπως ἔρχεται εἰς
σχέσεις πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, παραλαβὸν δὲ 24
στρατιώτας ἐγγχωρίους, 22 ὄνους καὶ 2 ἵππους,
ἀπεβιβάσθη εἰς Βακαμοῦδ, λιμένα ἀπέναντι τῆς
Ζανζιμπάρ, ἔνθα ἠῤῥῆσε τὴν συνοδίαν αὐτοῦ εἰς
192 ἀνδρας καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἐσωτερικόν
τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐν ἀρχῇ ἡ πορεία ἦτο τερπνὴ, διότι διήρ-
χοντο πεδιάδα χλιεράν καὶ χαρμόσυνον· εἶτα
ὅμως, ἐπελοθυσῶν τῶν βροχῶν, ἐπορεύοντο διὰ
μέσου χειμάρρων, ποταμῶν καὶ ἐλῶν· ἡ πορεία
ἤδη κατέστη δυσχερὴς καὶ ἐπικίνδυνος, καθ' ἣν
ἀπώλεσαν τοὺς ὄνους, πλὴν δύο, καὶ τοὺς ἵππους,
δηλητηριασθέντας ὑπὸ τοῦ δῆγματος ἐντόμων
ιοβόλων· οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν τῆς συνοδίας προ-
σεβλήθησαν ὑπὸ πυρετῶν. Διῆλθον χώρας διατε-
λούσας εἰς ἐμφυλίους πολέμους· εἰς οὓς καὶ ἀ-
νεμίχθησαν· ὁ Στάνλεϋ ὅμως ἐπροχώρει. Ὅσακις
ἐγένετο αὐτῷ παρατήρησις ὅτι εἶναι μωρία νὰ
ἐξακολουθήσῃ πορευόμενος, αὐτὸς ἐνθυμούμενος
τοὺς λόγους τοῦ Βεννὲτ «πορεύθητι εἰς ἀνέυρε-
σιν τοῦ Λιβιγιστῶνος καὶ κόμισον περὶ αὐτοῦ
εἰδήσεις», ἔκλειε τὰ ὦτα πρὸς πᾶσαν παρατή-
ρησιν.

Τῇ 40 Νοεμβρίου ἡ συνοδία περιχαρῆς ὑπερ-
βαλλοῦσα τὰ τελευταῖα ὄρη τὰ χωρίζοντα αὐ-
τὴν ἀπὸ τῆς λίμνης Ταγκανίκα, εἶδεν ὅτι ἀφί-
κετο εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας, καὶ ἔμεινεν

ἐχθαμβος ὑπὸ τῆς θέας τῶν μεγάλων καταρακτῶν. Ἐνταῦθα ἀνεπέτασαν τὴν ἀμερικανικὴν σημαίαν καὶ διὰ παρατεταμένων πυροβολισμῶν ἐχαίρετισαν τὴν χώραν καὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἀφικεῖν των. Οἱ ἐγγώριοι ἔτρεξαν εἰς συνάντησιν, ὁ δὲ Στάνλεϋ μετ' ἑγγαλλιάσεως ἤκουσεν εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα τῆς Ἀφρικῆς «Good morning» καλημέρα. Στραφεὶς εἶδε τὸν πιστὸν ὑπηρετὴν τοῦ Λιθιγιστῶνος Σουζί, ἀναγγέλλοντα αὐτῷ ὅτι ὁ ἀγαπητὸς αὐτῷ κύριος ἦτο ἐκεῖ. Ὅποια χαρὰ ἄπειρος, ὅποιος θρίαμβος μετὰ τόσους κόπους καὶ κινδύνους!

Ἡ καρδία μου ἔπαλλε σφοδρότατα, λέγει ὁ Στάνλεϋ, ἀλλ' ἀνεχαίτισα ἑαυτὸν, ἵνα μὴ προδώσω διὰ τῆς συγκινήσεως τοῦ προσώπου μου τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς φυλῆς μου. Ἐπροχώρησα διὰ μέσου πλήθους περιέργου σχηματίσαντος ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ δίοδον μακρὰν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας, ἐν μέσῳ ἡμικυκλίου ἀράβων ἵστατο ἀνὴρ φέρων πώγωνα φαῖον. Προχωρῶν παρετήρησα τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου καὶ τὸ καταβεβλημένον αὐτοῦ σῶμα· ἠθέλησα νὰ ῥιφθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλ' ἦτο Ἄγγλος· δὲν ἐγνώριζον ὁποίας ἤθελον τύχει ὑποδοχῆς. Ἐπραξα λοιπὸν ὅ,τι μοι ὑπηγόρευσε τότε ἡ δεξιότης μου καὶ ψευδῆς τις ὑπερηφάνεια. Πλησιάζας βῆματι στερεῶς εἶπον, ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλὴν μου,

— Ὁ διδάκτωρ Λιθιγιστῶν, νομίζω.

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ἐκεῖνος φιλοφρόνως μειδιῶν καὶ ἀποκαλυπτόμενος. Θέσαντες τοὺς πέλους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας, εἰναίμεν τὰς δεξιάς.

— Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, εἶπον μεγάλη τῆ φωνῆ, ἐπιτρέψαντί με νὰ σὰς συναντήσω.

— Λογίζομαι εὐτυχῆς, ὑπέλαβεν, διότι εὐρέθην ἐδῶ νὰ σὰς ὑποδεχθῶ.

Ἐπεχείρησα νὰ καταπέισω αὐτὸν νὰ ἐπανάλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλ' ἀπέβη ἀδύνατον· διότι δὲν εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν ἀποστολήν του, δὲν εἶχεν ἀνακαλύψει τὰς ΒΑ. χώρας τῆς λίμνης Ταγκανίκα καὶ βεβαιώσει ἀν' αὐτόθι κηνηταὶ αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου. Οὐχ ἦττον κατεπεῖσθη νὰ ἔλθῃ μέχρι Κουίχάρας, ἔνθα εὗρεν ἐμπορεύματα καὶ ζωοτροφίας, ἃς εἶχον πέμψει αὐτῷ· εἰς ταῦτα προσέθηκεν ὁ Στάνλεϋ βαμβακερὰ ὑφάσματα, σύρματα μετάλλινά, ὄπλα, τροφάς, χιλίας λίτρας μαργαριτῶν, ἐνδύματα, ἐργαλεῖα κτλ., ὅπως δυνήθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐρεῦνας του ἀνετώτερον καὶ συντηρήσῃ τοὺς 60 ἄνδρας, οὓς εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη.

Ἡ ἡμέρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν δύο αὐτῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν, ὧν αἱ γενναῖαι καρδίαι ἀνεγνωρίσθησαν ἐν μέσῳ τοσοῦτων σκληρῶν δοκιμασιῶν, ὑπῆρξεν ὀδυνηρά.

Ὁ διδάκτωρ, λέγει ὁ Στάνλεϋ, ἠθέλησε νὰ μὲ συνοδεύσῃ λεύγας τινὰς πέραν τῆς Κουίχάρας, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ χωρισθῶμεν.

— Διδάκτωρ, ἐπροχωρήσατε πολὺ.

— Πιθανόν· ἄφετε ὁμοῦς νὰ σὰς εἶπω ὅτι ἐπράξατε ἔργον, ὅπερ ὀλίγοι ἄνθρωποι δύνανται νὰ πράξωσι. Σὰς εἶμαι εὐγνώμων. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδαφιλῆσῃ ὑμῖν τὰς εὐλογίας του.

Ἐτεῖναμεν τὰς δεξιάς. Ἀπέσπασα ἐμαυτὸν τῶν περιπτύξεων. Ὁ Σουζί, ὁ Χουμάκ, ὁ Χαῦμοτὰχ ἐρίλησαν τὰς χεῖράς μου. Ἐπροδόθην ἐκ τῆς συγκινήσεως.

— Χαῖρε, διδάκτωρ, φίλτατε.

— Χαῖρε.

Ὁ Στάνλεϋ ἤρchiσε τὴν καθοδὸν του ἐν μέσῳ τῶν αὐτῶν κινδύνων καὶ ἔρθεσεν εἰς Ζανζιμπάρ, τὸν δὲ Ἰούλιον τοῦ 1872 ἀφίκετο εἰς Μασσαλίαν. Ἡ φήμη τῆς ἐπιτυχίας τῆς ὁδοπορίας ταύτης εἶχε πολὺ προπορευθῆ. Ἡ Γεωγραφικὴ Ἐταιρία τοῦ Λονδίνου ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ χρυσοῦ μεταλλίου, ἡ δὲ βασίλισσα Βικτωρία ἐδώρησατο ταμβακοθήκην κεκοσμημένην ὑπὸ ἀδαμάντων.

Αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις τοῦ Λιθιγιστῶνος ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου εἰσι μεγάλης σπουδαιότητος. Διὰ τῶν περιηγήσεων τοῦ Σπέκε, τοῦ Γράντ καὶ τοῦ Βάκερ αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου ἐτέθησαν μεσημβρινώτερον παρ' ὅσον τέως ἐνομίζετο καὶ ἐπιστεύετο, ὅτι δηλ. αἱ λίμναι τῆς Βικτωρίας καὶ τοῦ Ἀλδέρτου ἦσαν ἡ ἀφετηρία τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἀλλ' αἱ ἔρευναι τοῦ περιωνύμου ἡμῶν Ἰσραποστόλου ἔθεσαν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὀνομαστοτέρου τῶν ποταμῶν ἐπιπρόσω κατὰ 300 ἢ 400 λεύγας πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ὁ σπουδαιότερος τῶν βραχιόνων τοῦ Νείλου ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Λιθιγιστῶνος μεταξὺ τῆς 11 καὶ 12^ῃ πρὸς τὴν λίμνην Βαγκονεολῶ.

Ἡ γεωγραφία τῶν πηγῶν τούτων, ὡς παρίσταται ἡμῖν σήμερον, ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Πτολεμαίου καὶ πρὸς τὴν τῶν χαρτογράφων τῶν ἀκμασάντων περὶ τὰ τέλη τοῦ μέσου αἰῶνος. Ἡ ὁμοιότης αὕτη εἶναι ὄντως ἐκπληκτικὴ καὶ δεικνύει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον περὶ τῆς Ἀφρικῆς γνώσεις ἀκριβεστεράς ἡμῶν. Πῶς ὁμοῦς συμβαίνει ν' ἀγνοῶμεν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐκεῖνο ὅπερ ἐγίνωσκον κατὰ τὸν μέσον; Ἴσως πρέπει ν' ἀναγάγωμεν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἀρχὴν τῶν γνώσεων τούτων εἰς τοὺς ἀρχαίους Πορτογάλλους τῶν χρόνων τοῦ πρίγκιπος Ἐρρίκου, τοῦ Διάζ, τοῦ Γκάμα, καὶ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἐπελοθούσαν ἄγνοιαν, τὴν καλύψασαν διὰ πυκνοῦ πέπλου τὰς περὶ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας, εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν σχέσεων τὴν ἐπελοθούσαν ἐκ τῆς ἐξάλλαγῆς τοῦ γένους τῶν Πορτογάλλων ἀποίκων. Αἱ σχέσεις αὐταὶ καθόλου σκοπὸν εἶχον τὸ ἀνόσιον τῶν δούλων ἐμπορίων· σήμερον ὁμοῦς ἔτερον ἐλαττήριον κινεῖ τοὺς ἐρευνητὰς, ἡ κατάλυσις τοῦ ἀτίμου τούτου κέρδους, ἡ ἐπέκτασις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ἔξω

πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν ἐπιστήμην. Τιμὴν λοιπὸν ἀποδώσωμεν εἰς τὸν Λιβιγιστῶνα, τὸ πρωτότυπον τῶν περιηγητῶν εἰς αὐτὸν ἦτο πεπωμένον νὰ λύσῃ ἐνδόξως τὸ γεωγραφικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον κατεῖχε τὸν νοῦν τῶν ἐπιστημόνων πρὸ τοσοῦτων αἰώνων.

Ὁ Λιβιγιστὸν ὅτε παρεσκευάζετο νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν προσβλήθεισος ὑπὸ δυσεντερίας ἐτελεύτησεν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, χώρα ἀγνώστῳ τέως καὶ μυστηριώδει, ἔνθα ἀφιέρωσε 33 ἐτῶν μόχθους καὶ ἐργασίαν.

Αἱ τελευταῖαι ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του σημειώσεις ἐγράφησαν τῇ 27 Ἀπριλίου 1873. Οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν νέοι, οὓς αὐτὸς εἶχεν ἀναθρέψει, διενεώθησαν νὰ φυλάξωσι τὸ λείψανόν του διὸ ἐκβαλόντες τὰ ἐντόσθια καὶ κλείσαντες ἐν κασσιτερίνῳ κιβωτίῳ ἐνεταφίασαν ὑπὸ μέγα δένδρον ἐφ' οὗ ἐχάραξαν τὰς λέξεις «*Didaktor Libigistow. Apèthare τῇ 4 Μαΐου 1873.*» Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν δὲ ἔγραψαν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδίας Σουζά. Τὸ δὲ σῶμα ἐπιπάσαντες ἄλατι ἐξέθηκον ἐπὶ 12 ἡμέρας εἰς τὸν ἥλιον. Εἶτα θέσαντες ἐν θήκῃ ἐκ φλοιῶν δένδρων κατασκευασθεῖσιν ἐκόμισαν ἐπ' ὤμων ἀπὸ τοῦ μέρους ἔνθα ἀπεβίωσε μέχρι τῆς Οὐνιανιεμπέ. Ἡ πορεία αὐτῶν διήρκεσεν ἕξ μῆνας· τὸ ἑσπέρας ἀνεπαύοντο ἐπὶ ὑψωμάτων παραφυλάσσοντες ὅπως μὴ ἴδωσιν αὐτοὺς οἱ ἐγγύριοι καὶ ἀναρπάσωσι τὸ σῶμα, καθότι ἐθεώρουν τὸν Λιβιγιστῶνα ὡς ὃν ὑπερφυσικὸν καὶ ἔλεγον ὅτι ἡ ἀπουσία αὐτοῦ ἤθελεν ἐμβάλλει τὴν χώραν των εἰς μεγάλας συμφοράς. Ἐπὶ τέλους ἐκομίσθη ὁ νεκρὸς εἰς Ζανζιμπάρ μετὰ τῶν σημειώσεων, ἐνδυμάτων καὶ ἐργαλείων, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα ἀναγνωρισθὲν ἐτάφη ἐν Βεστμίνστερ, ἐκεῖ ἔνθα ἀναπαύονται τὰ ὄστα τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας.

Περὶ τοῦ περιωνύμου τούτου ὀδοιπόρου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι προσέθηκε μίαν ἡπειρον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀπέδειξεν ὅτι τεταρτημῆριον τοῦ κόσμου τέως θεωρούμενον ἄγρον καὶ ἄγριον, εἶναι τούναντιον κῆπος ἀπέραντος, θαυμασίως ποτιζόμενος, καὶ κατοικούμενος ὑπὸ φυλῆς μελιχίου καὶ ἀβλαβοῦς, καὶ ὅτι δὲν ὑπολείπεται παρὰ ἡ εἴσδος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπορίου εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὅπως δώσωσιν εἰς τὸν κόσμον νέα πλούτη.

Ὅ,τι δὲ καθιστᾷ τὴν μνήμην τοῦ Λιβιγιστῶνος προσφιλῆ εἶναι ὁ ἔνθερος ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐφλέγετο. Σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο μόνον ἡ ἀνακάλυψις νέων γεωγραφικῶν γνώσεων περὶ τῶν χωρῶν ἀς ἐπεσκέπτετο, ἀλλὰ καὶ ἡ βελτίωσις τῶν κατοίκων αὐτῶν.

Διηγούνται ὅτι οὐδέποτε ἐφόρευεν ἄνθρωπον καίτοι ἡ συνοδία αὐτοῦ πολλάκις συνήψε μάχας. Εἶχεν ἐμπνεύσει συμπάθειαν καὶ εὐφροσύνην εἰς τοὺς συνοδοιπόρους αὐτοῦ.

τοιοῦτον εἰς τοὺς συντρόφους αὐτοῦ, ὥστε οὗτοι ἔπραξαν ἔργον ὄντως πρωτοφανὲς δι' Ἀφρικανούς, τὸ νὰ φέρωσιν ἐπ' ὤμων εἰς διάστημα 480 λευγῶν τὸν νεκρὸν Εὐρωπαίου, ὅπως ἀποδώσωσιν εἰς τὴν πατρίδα του.

A. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟΝ

Ἐκ τῶν τοῦ Καρόλου Δίκενς.

Ἦτον ἡ 5^η Νοεμβρίου 18.

Σφοδρὸς βορειοδυτικὸς ἄνεμος πνέων ἀπὸ πρῶτας διώθει βιαίως τὰ ἀλιευτικὰ καὶ τὰ ἀνθρακοφόρα πλοία εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φίλεῦ. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, συνηγμένοι εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν, ἐθεώοντο τὴν συσσώρευσιν τῶν πλοίων ἐντὸς τοῦ λιμένος. Διεκρίνοντο δὲ, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, ἄνθρωποι τινὲς, παλαιότες κατὰ τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, καὶ προσπαθοῦντες ν' ἀναγνωρίσωσι τὰ μεμακρυσμένα εἰσέτι πλοία, καὶ τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὰ κινδύνους. Λυπηρὰ τις προαίσθησις κατεῖχε τὴν καρδίαν ἐκάστου τῶν θεατῶν. Καὶ πράγματι, ὁ ἄνεμος οὗτος, ὅταν πνέῃ σφοδρῶς, ρίπτει μετ' ἀπεριγράπτου ὀρμῆς τὰ ἀναγόμενα πλοία ἐπὶ τῶν βράχων τῆς παραλίας. Μετ' οὗ πολὺ ἀναριθμητὰ πορτομεία ἔσπευσαν, ζητοῦντα καταφύγιον ἐντὸς τῶν λιμένων τοῦ Σκάρβωρου καὶ τοῦ Φίλεῦ, διότι πλὴν τῶν δύο τούτων, καὶ ἐτέρου τινὸς ἦττον ἀσφαλοῦς λιμένος, ἡ παραλία ἐκτείνεται ἀπρόσιτος ἐπὶ μέγιστον διάστημα.

Προέβαιεν ἡ ἡμέρα νεφελώδης καὶ ἀπειλητικῆ· τοιαύτη ἡμέρα δὲν ἠδύνατο νὰ παρέλθῃ ἄνευ δεινῆς συμφορᾶς. Ἦδη, πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἡ θάλασσα ἐξηγηρωμένη ἐκάλυπτε τοὺς ὑψηλοτέρους βράχους διὰ τοῦ ἀφροῦ τῶν ὑπερμεγέθων αὐτῆς κυμάτων, οἱ δὲ φοβεροὶ μυκηθμοὶ τῶν ἀνέμων ἐκλόνιζον τὴν ἀτμοσφαιραν. Μετὰ μεγίστης δυσκολίας εἰσήρχοντο τὰ πλοία ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἀφ' οὗ διὰ μόνης τῆς δραστηριότητος τῶν ναυτῶν ἀπέφευγον τὴν παραλίαν καὶ τὴν ἀφρευκτον ἐπ' αὐτῆς ἀπόλειαν.

Ἐν ἐκ τῶν ἀλιευτικῶν πλοιαρίων, τῶν ζητούντων καταφύγιον ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ Φίλεῦ, ἦτον ἰδιοκτησία νέου τινὸς καλουμένου Γεωργίου Ἰολιφ. Ὁ Γεώργιος, υἱὸς ἀλιέως, κατώρθωσε διὰ τῆς δραστηριότητός του καὶ τῆς μικρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ν' ἀποκτήσῃ τὸ πλοιαρίον ἐκεῖνο· ἔχων δὲ καὶ τέσσαρας ναύτας ὑπ' αὐτὸν, ἔζη σχεδὸν ἐν ἀνέσει. Ἀλλὰ ταῦτα ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῆς περιουσίας τοῦ Γεωργίου, καὶ ἐνίοτε, κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας τῆς νυκτός, ἐν ᾧ ἐφύλαττε τὰ ἐντὸς τῆς θαλάσσης δίκτυα, μετὰ τρόμου ἀνελογίζετο ὅποια περιέμενεν αὐτὸν τύχη, εἴαν ποτε συνέβαινε δυστύχημά τι εἰς τὴν Ὠραίαν Σωάννην. Ἡ λέμβος